

بررسی ضرورت توجه به تربیت جنسی در برنامه درسی دوره متوسطه

سهیلا غلامی هره‌دشتی

کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

کبری احمدوند

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت

افراد از طریق آن اطلاعات لازم را درباره مسائل جنسی کسب می‌کنند! این فرایند به رشد جنسی سالم، بهداشت و روابط خوشایند زناشویی و نقش‌های جنسی کمک می‌کند. از نظر کوچکف (ترجمه تقی‌زاده، ۱۳۶۹)، جهت‌گیری اصلی تربیت جنسی نباید صرفاً ارائه دانش و اطلاعات مربوط به امور جنسی به دانش‌آموزان باشد بلکه علاوه بر آن، باید بر ابعاد معنوی و روحانی مسائل جنسی هم توجه و تأکید خاص داشته باشد. در واقع، از نظر وی هدف تربیت جنسی فقط آموزش اطلاعات جنسی نیست بلکه در این نوع تربیت، به موازات آموزش مفاهیم و اطلاعات مرتبط با آناتومی و فیزیولوژی انسانی، باید بر جوانب معنوی، انسانی و روحی امور جنسی تأکید کرد تا این حوزه و کارکرد، شکل و صبغه انسانی به خود بگیرد نه آنکه صرفاً در قالب اموری مادی و حیوانی مطرح شود. به‌طور قطع، اهمیت ابعاد معنوی و روحانی تربیت جنسی کمتر از جنبه‌های مادی و فیزیکی آن نیست.

اشاره

یکی از حوزه‌های چالش‌برانگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف، از جمله جامعه ما، تربیت جنسی است که همواره به سبب وجود پاره‌ای از ابهام‌ها و سوءتفاهم‌های نظری و فکری و نیز موانع اجرایی با مشکلات فراوانی دست‌به‌گریبان بوده و همین امر، زمینه ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحراف‌های رفتاری در میان نسل جوان و به تبع آن، صرف هزینه‌های سنگین جهت مقابله با این انحرافات را فراهم کرده است. در عین حال، باید بر این نکته هم تأکید کرد که در حوزه عمل، «تربیت جنسی» از موضوع‌های چالش‌انگیز خانواده‌های ایرانی است. پدران و مادران مسئول نمی‌توانند نسبت به غریزه جنسی فرزندان خود بی‌اعتنا باشند؛ زیرا تربیت جنسی یکی از دشوارترین و حساس‌ترین انواع تربیت است و اندک اشتباه و غفلتی در آن ممکن است کودکان را به وادی فساد بکشاند.

مقدمه

تأملی بر جایگاه تربیت جنسی در برنامه درسی متوسطه
باید گفت که ضرورت و جایگاه تربیت جنسی را می‌توان از ابعاد و جنبه‌های مختلفی مطرح کرد و مورد بحث قرار داد. بدون تردید، این ضرورت و الزامات ناشی از آن، دلایل و مستندات قابل دفاعی را فراهم می‌کند که به انکای آن، تربیت جنسی باید از قالب یک برنامه درسی مغفول (عقیم) خارج

صاحب‌نظران و اندیشمندان تعلیم و تربیت و روان‌شناسی، هر یک بر مبنای طرز تلقی و مبادی فکری و معرفتی خود و نیز ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه موردنظر، برداشت خاصی را از تربیت جنسی ارائه کرده‌اند، که مبین نوع نگاه و رویکرد آن‌ها نسبت به این حوزه آموزشی - تربیتی است. از دیدگاه سانتروک (۱۹۹۷: ۵۳۶)، تربیت جنسی فرایندی دائمی است که

دلیل وجود غریزه جنسی و تأثیرات مختلف آن می‌توان گفت که «مسائل جنسی بخشی جدانشدنی از یک زندگی طبیعی و سالم است.» بر این مبناء وجود غریزه جنسی به‌عنوان یک ویژگی و عامل ذاتی و زیستی در همه دانش‌آموزان و ضرورت جلوگیری از انحرافات جنسی، اهمیت برخورداری از یک نظام تربیت جنسی منسجم و هدفمند را آشکار می‌سازد.

۲. اقتضائات دوره بلوغ: یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های تربیت جنسی، ظهور دوره بلوغ و تغییرهای جسمانی و روانی ناشی از آن است، که در صورت عدم آمادگی برای مواجهه با آن، مشکلات و بحران‌های مختلفی برای فرد پیش می‌آید. بنابراین، آموزش رفتارهای جنسی و بلوغ به‌عنوان یکی از اولویت‌های بهداشتی دوران نوجوانی هر کشوری، مطرح است (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۸۴). از این رو تأکید می‌شود که «تغییرات بلوغ به معنی خاص کلمه، مستلزم تربیت جنسی است» (دبس، ترجمه کاردان، ۱۳۷۴:۱۶۳). در واقع به سبب هم‌زمانی دوره بلوغ با دوران نوجوانی، این دوره از زندگی اهمیت خاصی پیدا می‌کند (سادات، ۱۳۷۴). این در حالی است که دانش و فهم نوجوانان از جنسیت و جنس مخالف محدود است (پارسا، ۱۳۷۶) و بسیاری

شود و در چارچوب برنامه درسی رسمی یا از قبل تعیین‌شده دوره متوسطه، مورد توجه جدی و عملی قرار گیرد. تأکید بر گنجاندن تربیت جنسی در قالب برنامه درسی متوسطه، متأثر از ویژگی‌ها و شرایط خاص دانش‌آموزان این دوره، به‌ویژه از نظر شکل‌گیری هویت جنسی است. آنچه در ادامه می‌آید، تبیین برخی از الزامات و دلایلی است که وجود تربیت جنسی را به‌عنوان یک اولویت اساسی در برنامه درسی متوسطه به‌عنوان یک دوره حساس و سرنوشت‌ساز مطرح می‌کند.

۱. وجود غریزه جنسی در هر فرد: باید این واقعیت مسلم را پذیرفت که غریزه جنسی نیرویی بسیار اثرگذار است که از آغاز زندگی در درون افراد وجود دارد و به‌خصوص از دوران بلوغ به شکل‌های مختلف زندگی فرد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. «پیش از آنکه فروید تأثیرات تجارب دوران کودکی را روی شخصیت بزرگسالی توصیف کند، دنیا از عالم‌گیر بودن فعالیت جنسی و یادگیری جنسی در کودکان بی‌خبر بود» (اوحدی، ۱۳۸۴:۴۳). «در واقع، تنها بعد از آنکه فروید تظاهرات جنسیت کودک را به اثبات رساند، آموزش جنسی این حق را به دست آورد که به‌عنوان مسئله‌ای اجتماعی، موجودیت پیدا کند.» به

برنامه هفتگی

زنگ اول	زنگ دوم	زنگ سوم	زنگ چهارم	زنگ پنجم	شنبه
ریاضی	؟؟؟	شیمی	زبان	تاریخ	شنبه
عربی	دینی	ریاضی	ادبیات	ورزش	شنبه ۲
شیمی	زبان	فناوری	ریاضی	؟؟؟	شنبه ۳
فیزیک	عربی	ادبیات	پرورشی	دینی	شنبه ۴
فیزیک	زیست	؟؟؟	ادبیات	قرآن	شنبه ۵
مطالعات اجتماعی	فناوری	شیمی	عربی	زبان	

جهت‌گیری اصلی تربیت جنسی صرفاً ارائه دانش و اطلاعات جنسی در زمینه آناتومی، فیزیولوژی اندام جنسی، زایمان، تولیدمثل و ... به دانش‌آموزان نیست بلکه علاوه بر آن، تربیت جنسی باید از طریق ارائه و آموزش مجموعه‌ای از نگرش‌ها، ارزش‌ها و بینش‌ها و مهارت‌های ارتباطی و بین‌فردی و حس تعهد و مسئولیت در زمینه مسائل جنسی، در مسیر تعالی و رشد همه‌جانبه و متعادل فرد حرکت کند

بسیاری از مشکلات جنسی ناشی از بی‌اطلاعی از موضوع‌های جنسی است» (پورابولی، ۱۳۸۴: ۱). بنابراین، آگاهی بخشی و آموزش دانش‌آموزان در زمینه ملاحظات پیشگیرانه و طریقه حفظ بهداشت اندام جنسی ضرورت کامل دارد. به همین سبب، سازمان بهداشت جهانی از مدارس خواسته است که برای ایجاد رفتارهای بهداشتی در دانش‌آموزان تلاش کنند.

۵. هویت‌یابی جنسی: هویت جنسی ناظر بر مجموعه‌ای از نگرش‌ها، الگوهای رفتاری و صفات جنسی تعیین شده از جانب فرهنگ جامعه است، که اغلب، ویژگی‌های مردانگی یا زنانگی را تداعی می‌کند (کاپلان و سادوک، ترجمه پورافکاری، ۱۳۷۹). اکتساب بخش قابل توجهی از این صفات و نگرش‌ها و الگوهای رفتاری جنسی، منوط به وجود یک نظام اثربخش و کارآمد تربیت جنسی است.

۶. کمک به رشد کامل و همه‌جانبه فرد: شورای اطلاعات

از مشکلات جنسی دانش‌آموزان، نتیجه بی‌اطلاعی آن‌ها از مسائل و موضوع‌های جنسی است (کوزیبر، ۱۹۹۵).

۳. زندگی در عصر اطلاعات و فناوری‌های ارتباطی: وجود و شیوع انواع رسانه‌ها و فناوری‌های ارتباطی و زندگی در عصر اطلاعات باعث آن شده است که دست‌یابی نوجوانان و جوانان به انواع و اشکال مختلف داده‌ها و اطلاعات جنسی، تسهیل و تسریع گردد. این قابلیت فنی و فناوری (تکنولوژی) در کنار خصلت جست‌وجوگری و حس کنجکاوی دوران بلوغ باعث می‌شود که نوجوانان و جوانان بتوانند انواع اطلاعات و تصاویر جنسی را به آسانی بازیابی و از آن‌ها بهره‌برداری شخصی کنند. کثرت مطالب جنسی در اینترنت، دسترسی آسان به سایت‌های مستهجن و لینک‌های موجود در این سایت‌ها به همراه امکان استفاده شخصی از رایانه، نظارت والدین را بر عملکرد نوجوانان دشوار کرده است. بلوغ زودرس و درک نادرست مفاهیم جنسی از آثار احتمالی این مواجهه است (دوران، ۱۳۸۴).

۴. ضرورت آگاه کردن دانش‌آموزان از مسائل بهداشت جنسی: در دنیای پیچیده امروزی، بخش قابل توجه از سلامت نوجوانان و جوانان، وابسته به رفتارهای بهداشتی است که آن‌ها در زندگی از خود بروز می‌دهند. از جمله این رفتارها، رفتارهای جنسی پرخطر است. از این منظر، «آموزش جنسی باید یکی از مهم‌ترین اجزای مراقبت بهداشتی باشد؛ زیرا

بحث و نتیجه‌گیری

تربیت جنسی باید به‌عنوان یک حوزه یا قلمرو اساسی، در برنامه‌ی درس دوره‌ی متوسطه از جایگاهی شایسته برخوردار شود و در قالب برنامه‌ی درسی رسمی یا از قبل تعیین شده به دانش‌آموزان ارائه گردد. در این تحقیق، مهم‌ترین حاصل و پیشنهاد اجرایی آن است که حوزه‌ی مستقل و مجزا با عنوان آموزش یا تربیت جنسی در برنامه‌ی درسی دوره‌ی متوسطه گنجانده و به دانش‌آموزان ارائه شود. در واقع، مغفول ماندن این حوزه و کشیدن خط قرمز روی آن و تربیت جنسی را تابو فرض کردن، نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند بلکه خود در حکم برخوردی سطحی و پاک کردن صورت مسئله است که در نهایت به بروز بسیاری ناهنجاری‌ها و انحرافات جنسی، اخلاقی و رفتاری در مدرسه و پس از آن در سطح جامعه‌ی شهری و ملی منجر می‌گردد؛ انحراف‌هایی که مقابله با آن‌ها بخش عظیمی از بودجه و منابع مالی دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط نظیر نیروی انتظامی و نهادهای حقوقی و قضایی را به هدر می‌دهد.

منابع

۱. اوحدی، بهنام. (۱۳۸۴) تمایل‌ها و رفتارهای جنسی انسان. انتشارات صادق هدایت.
۲. اسماعیلی، کتابون؛ اسماعیلی، ماندانا و دیگران. (۱۳۸۴). بررسی دیدگاه آموزگاران شهر اهواز درباره‌ی آموزش رفتارهای جنسی به نوجوانان. دومین کنگره خانواده و مشکلات جنسی. تهران: دانشگاه شاهد.
۳. پارسا، محمد. (۱۳۷۶). روان‌شناسی رشد کودک و نوجوان. تهران: انتشارات بعثت.
۴. پورابولی، بتول. (۱۳۸۴). بررسی نگرش معلمان شهر کرمان نسبت به آموزش جنسی و نظرات آنان در مورد نیازهای آموزش جنسی نوجوانان. دومین کنگره خانواده و مشکلات جنسی. تهران: دانشگاه شاهد. ۱۴-۱.
۵. دبیس، موریس. (۱۳۷۴). مراحل تربیت. ترجمه‌ی علی محمد کاردان. تهران: دانشگاه تهران.
۶. دوران، بهناز. (۱۳۸۴). رسانه‌های همگانی و امور جنسی. کنگره خانواده و مشکلات جنسی. تهران: دانشگاه شاهد.
۷. سادات، محمدعلی. (۱۳۷۴). راهنمای پدران و مادران. شیوه‌های برخورد با نوجوانان (ج اول). تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۸. صافی، احمد. (۱۳۸۱). خانواده متعادل. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان ایران.
۹. کاپلان، هارولد؛ سادوک، بنیامین. (۱۳۷۹). خلاصه روان‌پزشکی، علوم رفتاری و روان‌پزشکی بالینی. ترجمه‌ی نصرت‌الله پورافکاری. جلد دوم. تهران: نشر شهرآب.
۱۰. کوچکف، و.د. (۱۳۶۹). روان‌شناسی و تربیت جنسی کودکان و نوجوانان، ترجمه‌ی محمد تقی‌زاده، تهران: مرکز.
11. Santrock, J.W. (1997). Life-Span Development. MC Graw Hill.
12. Kozier, Barbara. (1995). Fundamentals of Nursing. Addison Welsleg Publishing Company.

و تربیت جنسی آمریکا، که یک نهاد تخصصی و حرفه‌ای در زمینه بهداشت و تربیت جنسی است، ضمن اشاره به اهمیت و نقش تربیت جنسی تأکید می‌کند که جهت‌گیری اصلی تربیت جنسی صرفاً ارائه دانش و اطلاعات جنسی در زمینه آناتومی، فیزیولوژی اندام جنسی، زایمان، تولیدمثل و... به دانش‌آموزان نیست بلکه علاوه بر آن، تربیت جنسی باید از طریق ارائه و آموزش مجموعه‌ای از نگرش‌ها، ارزش‌ها و بینش‌ها و مهارت‌های ارتباطی و بین‌فردی و حس تعهد و مسئولیت در زمینه مسائل جنسی، در مسیر تعالی و رشد همه‌جانبه و متعادل فرد حرکت کند.

۷. تحکیم و تثبیت نهاد خانواده: خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد تشکیل‌دهنده یک جامعه انسانی، هنگامی امکان ثبات و تداوم پیدا می‌کند که فرزندان و تربیت‌شدگان این نهاد، از طریق برنامه‌های آموزشی تربیت جنسی به‌گونه‌ای درست و منطقی، شیوه‌های ارضای غریزه جنسی را یاد گرفته باشند. از این منظر، اساس خانواده، که محور اصلی کلیه اجتماعات بشری است. بر غریزه جنسی مبتنی است. ارضا نشدن این غریزه به ایجاد اختلال در نظام خانواده و حتی فروپاشی آن منجر می‌شود (صافی، ۱۳۸۱).

به هر صورت، آنچه پیش از این آمد، برخی از مهم‌ترین واقعیت‌ها و دلایلی است که مشخص می‌سازد توجه به تربیت جنسی در دوره متوسطه، در اصل دارای پشتوانه‌های علمی و تجربی قوی و قابل ملاحظه‌ای است که به اتکای آن‌ها باید به‌عنوان یک حوزه آموزشی مهم در دوره متوسطه، مورد توجه جدی قرار گیرد.

راهکارهایی برای آموزش مسائل جنسی

۱. دعوت از کارشناسان و متخصصان (پزشکان، روان‌پزشکان، روان‌شناسان، مشاوران مجرب) در زمینه تربیت جنسی
۲. توجه ویژه مشاوران دوره متوسطه اول و دوم به موضوعات مربوط به تربیت جنسی و رسیدگی به آسیب‌ها و مشکلات ناشی از بی‌توجهی به آن
۳. تأکید بر نقش خانواده به‌خصوص والدین در تربیت جنسی و آموزش‌های مرتبط با آن
۴. تهیه و تکثیر و توزیع جزوه‌هایی درباره تربیت جنسی در فاصله‌های زمانی خاص برای آشنا شدن دانش‌آموزان با موضوع تربیت جنسی
۵. دعوت از روحانیان و افراد مذهبی و سخنرانی و گفت‌وگوی آن‌ها با دانش‌آموزان در زمینه تربیت جنسی
۶. گنجاندن مطالبی درباره تربیت جنسی در کتب مختلف دوره متوسطه (زیست‌شناسی، بهداشت، بینش اسلامی)